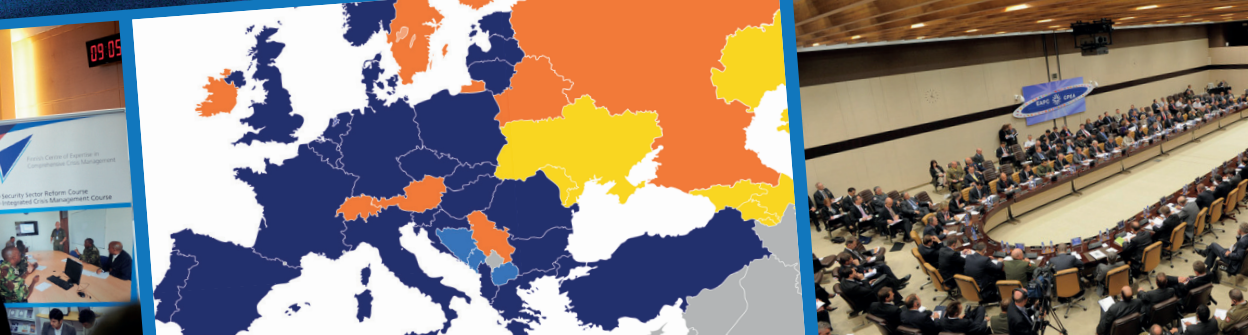

Atlantska
inicijativa

ZAŠTO NATO?

***Publikaciju je uredio tim Atlantske inicijative
Godina izdanja: 2014.***

Zašto NATO?

Sjevernoatlantski savez, odnosno Organizacija Sjevernoatlantskog ugovora (*North Atlantic Treaty Organisations* – NATO), međunarodna je organizacija vojno-političke prirode osnovana 1949. godine s ciljem zaštite euroatlantskog prostora kao ključnog preduvjeta da se narodima Evrope i Sjeverne Amerike osigura mogućnost da žive u slobodnim, mirnim i demokratskim političkim sistemima, koji garantiraju slobodu pojedinaca, slobodu medija i tržišta, zaštitu ljudskih prava i vladavinu prava.

Za građane Bosne i Hercegovine od suštinske važnosti je da razumiju standarde na kojima počiva NATO, a oni su sadržani u Ugovoru o osnivanju Sjevernoatlantskog saveza.. Prije svega, svaka država koja želi postati članicom NATO-a mora dokazati da je stabilna i funkcionalna

demokratija u smislu slobode govora, funkcionalne tržišne ekonomije, stabilnih političkih prilika, vladavine prava, niske korupcije i kriminala, slobode medija i slično. Stoga je osnovni uvjet za svaku državu da postane članica NATO-a provođenje reformi iznutra te prihvaćanje i implementiranje modela zapadne tržišne demokratije. "NATO nije samo vojni, već vojno-politički savez, gdje su oružane snage alat da se očuva i odbrani demokratski politički sistem. Članice Saveza, kad pozivaju neku zemlju u članstvo prvo razmatraju da li je zemlja zadovoljila standarde demokratske uređene zemlje, pa tek onda da li ona u vojnom smislu može da doprinese bezbjednosti Saveza.

Mi želimo da građani i političke elite u BiH razumiju šta NATO integracije, u stvari, znače. Naša osnovna poruka je da zemlja mora da se transformiše da bi ušla u Savez, da ta transformacija znači da zemlja postane efikasna, pravna, slobodna i demokratska, i da takva transformacija zemlje, uz trajno garantovanje mira i bezbjednosti, predstavlja osnovni temelj njenog razvoja, kao i istovremenog puta ka EU. Mi želimo da pokažemo da se upravo takav efekat desio u svim članicama Saveza, starim i novim, te da je stvaranje i kasnije proširenje Saveza nakon pada Berlinskog zida 1989. godine igralo odlučujuću ulogu u demokratskoj transformaciji centralne i istočne Evrope.

Sve zemlje članice NATO-a su bile ili zemlje koje su u momentu ulaska u Savez bile zreli demokratski sistemi, ili su to na kraju postajale. Isto-

rijski se potvrdilo da je ulazak u NATO značio nepovratni put unutrašnjeg društvenog i političkog preobražaja zemalja članica. Bezbjednost, stabilnosti i izvjesnost, te insistiranje na demokratskom preobražaju kroz članstvo je bio, a i dalje predstavlja glavni motor preobražaja zemlje kroz članstvo u Savezu.“¹

U Bosni i Hercegovini se očlanstvu u NATO-u često diskutira na osnovu emocija, bilo da se radi o onima koji podržavaju proces pridruživanja ili o onima koji se tome opiru. Međutim, pitanja koja su u vezi sa članstvom Bosne i Hercegovine u NATO-u treba razmatrati prije svega racionalno i sa stajališta interesa, posebno kada se sagledavaju koristi od članstva u NATO-u u odnosu na negativne strane.

Ulazak u EU neraskidivo je povezan s pitanjem pristupanja NATO-u, jer, iako to nije formalno definiran preduslov u procesu pristupanja EU, dovoljno je naglasiti činjenicu da niti jedna zemlja bivšeg Istočnog bloka nije postala članicom EU a da prethodno nije postala i članicom NATO-a.

Potrebno je prethodno naglasiti da integracija u NATO znači temeljnu i duboku reformu zemlje, a sam čin pristupanja je ulazak u klub najrazvijenijih i najmoćnijih zemalja na planeti, uz čvrstu garanciju trajnog mira i stabilnosti zemlje, kako unutra tako i spolja.

1 Ana Trišić-Babić (2014) Komisija za NATO integracije BiH - uloga i aktivnosti? *Nezavisne novine* (dostupno na: <http://www.nezavisne.com/index/kolumne/Komisija-za-NATO-integracije-BiH-uloga-i-aktivnosti-244698.html>, pristupljeno 8. 2. 2015)

Kako funkcionira odbrana NATO-a i zašto se NATO naziva Savez

Članom 5 Sjevernoatlantskog ugovora, kojim je 1949. godine uspostavljen NATO, konstatirano je da bi napad na bilo koju članicu predstavljao napad na cijeli Savez. Ovim članom Savez je definiran kao aranžman kolektivne odbrane, koji je u godinama hladnog rata kao zonu odgovornosti definirao euroatlantsko područje, odnosno prostor sjeverne Amerike i zapadne Evrope koji je trebalo štiti od Sovjetskog

saveza i njegovih saveznika. Iako reafirmiran od saveznika na svakom samitu NATO-a, član 5. je zapravo, upotrijebljen samo jedanput u dosadašnjoj povijesti NATO-a, i to odmah nakon terorističkih napada na SAD 11. septembra 2001. godine. Ovim je NATO pokazao da član 5. nije mrtvo slovo na papiru, nego da iza ovog člana postoje razvijene procedure, mehanizmi i kapaciteti, koji predstavljaju vrlo kredibilnu mjeru odvratanja. Također, iako se nije radilo o konvencionalnom napadu u tradicionalnom poimanju, nego o čistom terorističkom činu, aktiviranjem mehanizama i kapaciteta sadržanim u članu 5. NATO je praktično pokazao da se razvija i prilagođava promjenama u svijetu i savremenim sigurnosnim izazovima.

Član 5. počinje konstatacijom da će se oružani napad na teritoriju jedne ili više država članica NATO-a smatrati napadom na sve i da će, slijedom toga, u skladu s članom 51. Povelje Ujedinjenih nacija o pravu na individualnu ili kolektivnu samoodbranu svaka od članica pomoći napadnutim zemljama.

“Takva akcija uključuje i upotrebu oružane sile s ciljem vraćanja mira i sigurnosti na prostor zemalja članica. O svakom napadu i svim kontra-mjerama koje su poduzete povodom napada će odmah i bez odgađanja biti informirano Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija. Kontramjere će biti okončane kada Vijeće sigurnosti Ujedinjenih nacija poduzme mjere kako bi bili osigurani međunarodni mir i sigurnost”, stoji u članu 5. Ugovora. Pozivanjem na član 5. države članice su se 11. septembra 2001. godine solidarizirale sa Sjedinjenim Američkim Državama.

Ovaj član predstavlja temelj cijelog Saveza, bez kojeg bi bilo nemoguće garantirati sigurnost bilo kojoj članici. “Ovaj član garantuje bilo kojoj žrtvi napada da će ostatak alijanse priskočiti u pomoć. Saveznici mogu pružiti različite vidove pomoći. Ne mora značiti da će ta pomoć biti vojna. Konkretna pomoć zavisi od realnih mogućnosti svake zemlje. Na svakoj članici ponaosob je da odluči na koji način će doprinijeti odbrani napadnute članice i o tome će se konsultovati sa ostalim članicama.”²

---

2 Dejan Šajinović, Vedrana Kulaga, “Napad na jednu članicu je napad na cijeli svijet”, *Nezavisne novine*, <http://www.nezavisne.com/novosti/bih/Napad-na-jednu-clanicu-je-napad-na-cijeli-Savez-219152.html>

Kako se donose odluke u NATO-u

Ulaskom u NATO država članica postaje sastavnim dijelom mehanizma donošenja odluka. Sve odluke u Sjevernoatlantskom savezu donose se konsenzusom, što članicama Saveza garantira da im se neće nametati tuđa volja.

Dakle, države članice zadržavaju svoj puni suverenitet i ne mogu biti prisiljene na davanje saglasnosti ili na djelovanje u bilo čemu što ne žele. Očuvanje punog suvereniteta je odlika Saveza od njegovog osnutka, a to ujed-

no i objašnjava zašto se odluke donose konsenzusom. Ovaj mehanizam predstavlja jednu od temeljnih značajki ustrojstva NATO-a. Biti dijelom ovoga mehanizma odlučivanja u isto vrijeme ne znači da će članice moći ili da trebaju bez razloga opstruirati proces odlučivanja. Procesu donošenja odluka predstoji opsežna faza konsultacija i sučeljavanja argumenata, koja u većini slučajeva rezultira kreiranjem odluke “po mjeri” svih članica. Konsultacije u procesu donošenja odluka zasnivaju se na principima potpune transparentnosti i uključenosti svih država članica.

Donošenje odluka konsenzusom znači da čak i u slučaju da se sve države članice osim jedne slože oko odluke o pokretanju neke kolektivne akcije ona ne može i neće biti poduzeta zbog veta jednog člana. Ovakav način donošenja odluka garantira da svaka država saveznica ima pravo staviti veto na bilo koju odluku za koju smatra da nije u njezinom nacionalnom interesu. Jedan od takvih primjera je zahtjev za opsežnijom intervencijom pod okriljem Saveza u Iraku. SAD je insistirao na većoj i aktivnijoj ulozi NATO-a, ali su ostale članice dale pristanak samo za korisnu ali malu misiju. Na samitu u Bukureštu 2008. godine američki predsjednik George Bush je aktivno lobirao za odluku kojom bi se Gruzija i Ukrajina uključile u Akcijski plan za članstvo (MAP), u čemu nije uspio. I kao finalni primjer, uprkos tome što je Republika Makedonija ispunila sve uvjete za članstvo, spor s Grčkom oko imena države i njezino neslaganje s odlukom o članstvu Makedonije bili su dovoljni da se blokira proces priključenja. Iako je općepoznato da se tome protivi Grčka, ta se činjenica nigdje ne može pronaći u službenim izvorima NATO-a. U ovom slučaju se iskazuju jedinstvo i solidarnost te se to predstavlja kao odluka NATO-a.

Pored postizanja konsenzusa, postoji još jedan oblik podrške, a to je konstruktivna suzdržanost. Ona podrazumijeva da država članica prigodom odlučivanja ne blokira donošenje odluke, ali da je suvereno pravo te države da ne učestvuje u izvršenju te odluke jedanput kada se ona donese. Jedan od primjera je i vojna operacija vođena od NATO-a na Kosovu. Analizirajući javno dostupne podatke o državama učesnicima, može se zaključiti da su od članica NATO-a njih 24 učestvovala u toj operaciji s ljudstvom³. Suvereno je pravo one četiri članice koje nisu učestvovala da ne učestvuju i niko im nije mogao narediti ili uvjetovati njihovo učešće.

Međutim, moramo biti svjesni da uživanje prava veta prigodom odlučivanja ne znači da sve saveznice imaju jednak utjecaj u samoj organizaciji. Kao i u svim međunarodnim organizacijama, tako i u NATO-u postoji lobiranje s ciljem da druge uvjeri u ispravnost određene odluke i pozicije neke zemlje. Ova činjenica je svima poznata i sve države članice imaju pravo lobirati za donošenje odluke koja će na najbolji mogući način podržavati suverene vanjskopolitičke ciljeve te države.

Dakle, pridruživanje NATO-u ne značigubitak suvereniteta bilo koje od saveznica. Savez može efikasno funkcionirati samo ako su sve zemlje članice spremne na kompromis i teže ka donošenju odluka koje su u zajedničkom interesu.⁴

3 Dostupno na http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2013_04/20130422_130419-kfor-placemat.pdf (pristupljeno 29. 4. 2013)

4 John Kriendler, George C. Marshall Center, Njemačka

Najvažniji koraci BiH od početka procesa NATO-integracija

Strukturirana saradnja NATO-a i Bosne i Hercegovine otpočinjje krajem 2006. godine, kada je na samitu NATO-a u Rigi Bosna i Hercegovina postala članica programa NATO-a **Partnerstvo za mir** (PfP). Do tada je NATO bio snažno angažiran u oblasti reforme odbrambenog sektora u Bosni i Hercegovini, koja se smatra jednom od najuspješnije provedenih reformi u BiH. S obzirom na to da Bosna i Hercegovina nije bila članica PfP-a, nije mogla imati ni diplomatsko predstavništvo unutar NATO-a te nije bila u mogućnosti koristiti sve alate i mehanizme saradnje koje NATO nudi državama članicama PfP-a. Treba napomenuti da članstvo u PfP nije bilo politički uvjetovano, ali da je to pridruživanje NATO uvjetovao poduzimanjem određenih aktivnosti u smislu provođenja neophodnih reformi u sigurnosnom sektoru. Jedini strukturirani alat koji je NATO nudio Bosni i Hercegovini do tada je bio tzv. Taillored Cooperation Program (TCP), jednogodišnji program usmjeren ka jačanju kapaciteta BiH u oblasti odbrambeno-sigurnosnog sektora.

- Odmah po pristupanju Bosne i Hercegovine Partnerstvu za mir (PfP), što je formalizirano potpisivanjem Okvirnog dokumenta s NATO-om 14. decembra 2006. godine, podnesen je Prezentacijski

dokument (PD) koji čini osnovu oblikovanja napora Bosne i Hercegovine kako u provođenju političkih ciljeva PfP-a tako i u nastojanju da postane punopravnom članicom NATO-a. Dokument prikazuje individualni pristup PfP-a i korake koje treba poduzeti. On također predstavlja civilne i vojne mogućnosti predviđene u sklopu aktivnosti PfP-a te definira područja saradnje u kojima Bosna i Hercegovina želi učestvovati. Dokument sadrži sljedeće elemente:

- Političke ciljeve partnerstva usmjerene na punopravno članstvo u Savezu,
- Područja saradnje s NATO-om,
- Identificirana sredstva i resurse koje BiH planira staviti na raspolaganje u programu partnerstva.

Bosna i Hercegovina ostvaruje saradnju sa Savezom kroz:

- Proces planiranja i revizije (*Planning And Review Process – PARP*),
- Individualni partnerski program (*Individual Partnership Programme – IPP*),
- Individualni partnerski akcijski plan (*Individual Partnership Action Plan – IPAP*),
- Intenzivirani dijalog (*Intensified Dialogue – ID*),
- a naredni korak u procesu pristupanja NATO-u je-Akcijski plan za članstvo (*Membership Action Plan – MAP*).

Proces plana i revizije (Planning and Review Process – PARP): sredstvo saradnje prije svega usmjereno na to da poveća interoperabilnost OSBiH te izvrši njihovu modernizaciju.

Bosna i Hercegovina je u okviru PFP-a preuzela obavezu razvijanja različitih mehanizama interaktivne saradnje s NATO-om, a jedan od njih je PARP. Ovaj mehanizam omogućava identifikaciju snaga i sposobnosti partnerske zemlje da mogu biti na raspolaganju u pogledu vježbi i NATO-om vođenih operacija te planiranje razvoja ovih sposobnosti i kapaciteta. Koristi se i kao jedan od glavnih mehanizama za vođenje i procjenu odbrambenog i vojnog napretka u reformama. Osim toga, učestvovanje partnerske zemlje u PARP-u je i preduvjet za pristupanje Akcijskom programu za članstvo (Membership Action Program - MAP).

Proces plana i revizije (Planning and Review Process – PARP): sredstvo saradnje prije svega usmjereno na to da poveća interoperabilnost OSBiH te izvrši njihovu modernizaciju.

Bosna i Hercegovina je u okviru PFP-a preuzela obavezu razvijanja različitih mehanizama interaktivne saradnje s NATO-om, a jedan od njih je PARP. PARP je mehanizam koji omogućava identifikaciju snaga i sposobnosti partnerske zemlje da mogu biti na raspolaganju NATO-u u pogledu vježbi i NATO-om vođenih operacija te planiranje razvoja ovih sposobnosti i kapaciteta. Koristi se i kao jedan od glavnih mehanizama za vođenje i procjenu odbrambenog i vojnog napretka u reformama.

U okviru PARP-a partnerska zemlja treba prvo da pripremi tzv. PARP pregled (odgovore na PARP upitnik) u kojem definira snage i kapacitete koji će biti na raspolaganju NATO-u, daje prikaz odbrambenih planova, strukture oružanih snaga, podatke o budžetu i dr.

Na osnovu ovih informacija NATO razvija prijedlog partnerskih ciljeva (*Partnership Goals* – PG), koje nakon usaglašavanja i međusobnih konsultacija partnerska zemlja prihvaća i deklarira kao ciljeve saradnje u okviru PARP-a. NATO kontinuirano prati i analizira napredak koji ostvaruje partnerska zemlja u implementaciji PG-a, tokom dvogodišnjeg ciklusa, putem PARP procjene (PARP Assessment), čime se daju smjernice za daljnji razvoj u okviru ovog mehanizma saradnje.

Bosna i Hercegovina učestvuje u PARP procesu od maja 2007. godine i trenutno se nalazi u njegovom čestom ciklusu.

Individualni partnerski program (Individual Partnership Program – IPP): sredstvo saradnje čiji je cilj prilagođavanje sistema odbrane Bosne i Hercegovine standardima NATO-a. Po podnošenju Prezentacijskog dokumenta kreiran je IPP, u skladu s potrebama i prioritetima koji najviše mogu pridonijeti prilagođavanju sistema odbrane zahtjevima NATO-a. Odabrane aktivnosti koje su definirane na osnovu Euroatlanskog partnerskog radnog plana (Euro-Atlantic Partnership Work Plan – EAPWP) odgovaraju potrebama Bosne i Hercegovine u skladu s prioritetima u procesu razvoja oružanih snaga i budžetskim mogućnostima zemlje.

Sada se ovaj program naziva Individualni partnerski program saradnje (Individual Partnership Cooperation Program – IPCP). Suština IPCP-a je istovjetna kao i IPP-a, međutim IPCP je sada otvoren za sve države partnere NATO-a bilo da su iz Pfp-a, MD-a ili ICI-a.

Intenzivirani dijalog

Bosna i Hercegovina je (kao i Crna Gora) na samitu NATO-a u Bukureštu, u aprilu 2008. godine, nepunu godinu i po od ulaska u Pfp, pozvana da unaprijedi saradnju s NATO-om na nivo Intenziviranog dijaloga u oblastima koje se odnose na politička i ekonomska pitanja, odbrambena pitanja, pitanja resursa, sigurnosna pitanja, pravna pitanja i javnu diplomatiju.

Odmah nakon što je pozvana da se priključi Intenziviranom dijalogu, Bosna i Hercegovina je kreirala Prezentacijski dokument ID-a BiH s NATO-om, a nakon odobrenja od NATO-a, u septembru 2008. godine, i prvi Individualni diskusijski dokument BiH (*Individual Discussion Paper*), gdje je iznijela svoje stavove o pitanjima od interesa za NATO, a koji su sadržani u studiji o proširenju NATO-a iz 1995. godine.

Tokom 2008. i u prvoj polovini 2009. godine Bosna i Hercegovina je uspješno završila prvi ciklus konsultacija s NATO-om u okviru Intenziviranog dijaloga. Iako je Bosna i Hercegovina uspješno iskoristila sve mehanizme iz ovog programa, NATO je ostavio mogućnost da se u svakom trenutku mogu održati konsultacije o političko-sigurnosnim pitanjima koje imaju značaj za integracijski proces BiH u NATO.^{5?}

Individualni partnerski akcijski plan (*Individual Partnership Action Plan – IPAP*): Bosna i Hercegovina je zatražila, a NATO odobrio, unapređenje saradnje na nivou Individualnog partnerskog akcijskog plana, koji BiH praktično koristi od januara 2008. godine. Ovaj program omogućava našoj zemlji pomoć NATO-a u skladu sa zajedničkim ciljevima, interesima, specifičnim potrebama i mogućnostima. IPAP je mehanizam kojim partnerska zemlja može značajno poboljšati saradnju sa Savezom. Iako ima dosta sličnosti s ANP-om (Godišnji nacionalni plan – glavni instrument saradnje u okviru MAP-a), IPAP egzistira kao paralelan program, a ne kao njegova zamjena. Glavna razlika je u tome što je ANP jednogodišnji ciklus i namijenjen je državama aspi-

5 Bosna i Hercegovina i NATO, Brošura br 1, Atlantska inicijativa, Sarajevo 2010.

rantima za članstvo, a IPAP je dvogodišnji program i namijenjen je partnerima, koji ne moraju nužno imti za cilj ulazak u Savez. Obuhvata sve značajnije oblasti društvenog života i ima četiri poglavlja: 1) politička i sigurnosna pitanja, 2) odbrambena i vojna pitanja, 3) javna diplomatija, nauka, zaštita životne okoline, upravljanje krizama i planiranje odgovora na vanredne situacije, i 4) administrativna i pitanja sigurnosne zaštite i resursa.

U septembru 2008. godine formalno je na nivou IPAP-a počela implementacija prvog ciklusa saradnje Bosne i Hercegovine i NATO-a. Bosna i Hercegovina se trenutno nalazi u trećem ciklusu IPAP-a za period 2014-2016. godine, a zemlje članice su izrazile zadovoljstvo ostvarenim rezultatima i naporima koje je naša država učinila u okviru ovog plana..

Akcijski plan za članstvo (*Membership Action Plan – MAP*)

MAP, kao koristan instrument koji su zemlje aspiranti koristile u postizanju punopravnog članstva, pokrenut je u aprilu 1999. godine. Kroz sudjelovanje u MAP-u, od države aspiranta se očekuje da ostvari određene ciljeve u političkim, ekonomskim, odbrambenim i vojnim pitanjima, u oblasti resursa, sigurnosnim i pravnim pitanjima. Cilj ovog programa je ugraditi najbolje prakse i rješenja u proces interne kontrole državnih institucija. MAP je nužan korak u procesu integracije u Savez, ali dobivanjem statusa ne postoje garancije da će države aspirant postići punopravno članstvo. Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je u junu 2009. godine donijelo odluku da BiH aplicira za ulazak u MAP,

čime je formalno i suštinski manifestiralo volju države za punopravnim članstvom u NATO-u. Na sastanku ministara vanjskih poslova u Talinu, održanom 22. aprila 2010. godine, donesena je odluka da se Bosna i Hercegovina primi u MAP, ali pod uvjetom da riješi pitanje nepokretne perspektivne vojne imovine. Suština ove odluke je da se imovina koju bi koristilo Ministarstvo odbrane uknjiži na Bosnu i Hercegovinu. Predsjedništvo BiH je 18. aprila 2012. godine donijelo odluku o 63 perspektivne vojne lokacije, a postupak knjiženja je u toku.

Akcijski plan za članstvo (MAP) je sveobuhvatni program saradnje s NATO-om koji se odvija kroz jednogodišnje cikluse i praktično sve segmente reformskih procesa države (politika, sigurnosni aspekti, ekonomija, pravna legislativa i dr.). Predstavlja posljednju "stepenicu" na putu prema punopravnom članstvu u NATO-u, ali nije i garancija za to članstvo. Period učestvovanja u MAP-u nije ograničen, odnosno traje do momenta kada NATO procijeni da je zemlja aspirant spremna za članstvo u Savezu.

U prvom razmatranju, u decembru 2009. godine, prva aplikacija Bosne i Hercegovine nije bila prihvaćena. Na sastanku Sjevernoatlantskog vijeća (NAC) na nivou ministara vanjskih poslova, održanom u Talinu u aprilu 2010. godine, donesena je odluka da Bosna i Hercegovina bude primljena u MAP, ali uz uvjet "da je NAC ovlašten da prihvati prvi Nacionalni godišnji program (ANP) onda kada BiH ispuni uvjet knjiženja nepokretne perspektivne vojne imovine kao državne imovine koja je

data na korištenje Ministarstvu odbrane i Oružanim snagama BiH“. Ovaj proces još uvijek nije završen i Bosna i Hercegovina je i dalje u statusu uvjetnog članstva u MAP-u. Međutim, budući da još nije uspje- la ispuniti navedeni uvjet, Bosna i Hercegovina nije otpočela ni s kori- štenjem Nacionalnog godišnjeg programa, koji je osnovni mehanizam saradnje MAP-a, nego strukturiranu saradnju s NATO-om ostvaruje putem Individualnog partnerskog akcijskog plana (IPAP).

Zašto je NATO postavio ovaj uvjet i zbog čega je tako bitan za NATO

Treba imati na umu da je u momentu podnošenja aplikacije Bosne i Hercegovine za članstvo u MAP-u u međunarodnim krugovima prevladavao stav da BiH mora napraviti daljnji iskorak u provođenju reforme u oblasti odbrane na način da se prethodno definirane perspektivne vojne lokacije uknjiže kao imovina BiH data na korištenje Ministarstvu odbrane i Oružanim snagama BiH. Istovremeno, to je bio i svojevrsan "test kredibilitnosti" Bosne i Hercegovine kao države da je u stanju donositi neophodne odluke i time pokazati da je u mogućnosti efikasno doprinositi sistemu konsenzualnog odlučivanja u NATO-u.

Iako je do sada učinjeno više koraka u pravcu ispunjenja spomenutog uvjeta (Predsjedništvo BiH je donijelo odluku o 63 perspektivne vojne lokacije; lideri vodećih šest stranaka u BiH su u martu 2012. godine dogovorili principe raspodjele državne imovine; u februaru 2013. godine formirana je Radna grupa VMBiH koja je imala obavezu predložiti rješenje ovog pitanja; Komisija za NATO integracijski proces BiH je pripremila ANPBiH za periode 2010/2011. i 2012/2013. godina u slučaju aktiviranja članstva u MAP-u i dr), on još uvijek nije riješen i Bosna i Hercegovina i dalje ne koristi MAP kao mehanizam saradnje s NATO-om.

Bosna i Hercegovina je do sada ostvarila značajan napredak u NATO integracijskom procesu, prepoznat od relevantnih domaćih i međunarodnih subjekata, prije svega NATO-a, ali je evidentno da je, zbog nerješavanja pitanja knjiženja perspektivne vojne imovine – uvjeta za aktiviranje članstva u MAP-u, nastao zastoј, koji je posebno vidljiv ako se ima u vidu napredovanje zemalja u okruženju u pogledu NATO integracija. S druge strane, nerješavanje spomenutog pitanja se također negativno reflektira na kredibilnost Bosne i Hercegovine kao aspiranta za članstvo u NATO-u.

Daljnji napredak Bosne i Hercegovine u NATO integracijskom procesu moguć je samo rješavanjem pitanja knjiženja perspektivne vojne imovine, čime bi bilo moguće aktivirati članstvo u MAP-u, na čemu će NATO i dalje dosljedno insistirati.⁶

NATO je organizacija u kojoj vladaju jasno definirani standardi i NATO ima otvorena vrata za one zemlje koje žele da postanu njegove članice ako reformiraju zemlju i dosegnu vrijednosti na kojima je zasnovan Savez.

Anders Fogh Rasmussen

6 Doprinosa: Mirsad Čaluk, MOBiH, sekretar Komisije za NATO integracije VMBiH

Aktivnosti koje se poduzimaju s ciljem nastavka prilagođavanja BiH uvjetima i standardima neophodnim za članstvo u NATO-u

Od ulaska Bosne i Hercegovine u NATO-ov program PfP u decembru 2006. godine učinjeno je vrlo mnogo na dostizanju standarda neophodnih za članstvo u ovoj političko-vojnoj organizaciji. *U NATO integracijski proces su sada uključene skoro sve institucije BiH, a ne samo Ministarstvo odbrane BiH, kako je to bilo ranije. Ministarstvo vanjskih poslova je preuzelo svoju prirodnu ulogu lidera u ovom procesu, a saradnja s NATO-om nije limitirana samo na vojno-obrambeni sektor. Spektar saradnje je raznovrstan i on proizlazi iz razumijevanja šireg koncepta sigurnosti: ekonomska dimenzija sigurnosti, transport, pravda, borba protiv korupcije, borba protiv savremenih, nekonvencionalnih sigurnosnih prijetnji, cyber odbrana i slično, učešće BiH u ISAF-u, u NATO-voj trening misiji u Afganistanu, priprema se za učešće u post-ISAF operaciji i sl.*

Za nesmetani nastavak integracijskog procesa u NATO te bezuvjetan ulazak u Akcijski plan za članstvo prepreka je politizacija pitanja rješavanja nepokretne perspektivne vojne imovine u skladu s principima navedenim u odluci NATO-a iz aprila 2010. godine.

Važno je istaknuti da Bosna i Hercegovina od 2010. godine, kada je ovaj uvjet postavljen, ne sjedi “skrštenih ruku“, nego proaktivnim pristupom maksimalno koristi sve mehanizme i instrumente saradnje s NATO-om koji joj stoje na raspolaganju. To su: *implementiranje Individualnog partnerskog akcijskog plana (IPAP), Procesna plana i revizije (PARP), Individualnog partnerskog programa saradnje (IPCP), implementiranje komunikacijske strategije i sl.*

Organiziranjem i sudjelovanjem u ovim aktivnostima Bosna i Hercegovina se aktivno priprema kako bi u budućnosti bila kredibilan, pripremljen i ozbiljan saveznik koji će biti dodatna vrijednost a ne teret NATO-u.

U isto vrijeme mijenja se paradigma o razlozima zašto Bosna i Hercegovina treba postati članicom NATO-a i to postaje sve jasnije i široj javnosti. Duskora je najčešće istican razlog bio da članstvo u NATO-u garantira unutarnju stabilnost te da je NATO “sigurnosni kišobran”, prevencija od ponavljanja rata ili neke druge vrste etničkog konflikta nižeg intenziteta. Međutim, sve je jasnije da će prilagođavanjem standardima i vrijednostima koje zagovara NATO Bosna i Hercegovina postati savremena država u kojoj će demokratija, vladavina prava i poštivanje ljudskih prava biti trajna kategorija. Oružane snage BiH kojima bi dominirao demokratski nadzor mogu biti mala i moderna vojna sila koja će saradnjom sa susjedima izgrađivati svoju trajnu sigurnost i aktivno doprinostiti stabilnosti regiona, a samim tim i nedjeljivosti euroatlantskog područja mira i stabilnosti.

Kada se Bosna i Hercegovina može pridružiti NATO-u?

Pitanje integracije u NATO je strateško pitanje za Bosnu i Hercegovinu. Zašto?

Integracija u NATO značajno otvara mogućnost većih ekonomskih investicija, što se reflektira na povećanje GDP-ja, prosječnih plaća i smanjenje korupcije. U svim državama koje su se priključile NATO-u došlo je do opće modernizacije u svim segmentima društva i postale su bogatije i uređenije. To se posebno vidi na primjerima zemalja istočne Evrope koje su nakon hladnog rata i priključenja NATO-u zabilježile rapidne stope rasta i razvoja. Tako je zabilježen rast FDI-ja u godini priključenja u odnosu na godinu ranije:

Bugarska za 47,5%, Rumunija za 166,29%. Estonija je, iako je u godini priključenja 2004. zabilježila pad SDI-ja od 5,72% u odnosu na godinu ranije, kada je rast SDI-ja bio 167,75%, već 2005. godine zabilježila rast od 190,84%. Litvanija je u godini priključenja zabilježila rast FDI-ja od 289,38%, Latvija porasla za 90,07%. Slovenija i Slovačka, koje su u NATO ušle 2004. godine, gdje su u godinama neposredno prije pristupanja zabilježene visoke stope rasta priliva SDI-ja (2002. godine u odnosu na 2001. godinu priliv SDI-ja u Slovačku je porastao za impresivnih 317,96%, a u Sloveniji za 148,7%), priključenja u Slovačkoj je zabilježen pad FDI-ja od 39,89%, dok je u Sloveniji ova stopa porasla

za 27,59%. Češka, Poljska i Mađarska su u prosjeku udvostručile stopu rasta SDI-ja.

Ulazak u NATO je vrlo pozitivno utjecao i na rast bruto društvenog proizvoda, tako da je zabilježen rast BDP-a u Estoniji između 6 i 7%, Latviji od 8%. Ovakav trend snažnog rasta BDP-a zabilježen je i u narednim godinama. U Sloveniji je porastao 4%, Slovačkoj 5%, Rumuniji 8,5%, Bugarskoj 6,5%

NATO je savez demokratskih država, tj. zemalja koje dijele odanost demokratiji, tržišnoj ekonomiji, vladavini prava i poštovanju prava pojedinaca. Onome što mi danas pojednostavljeno zovemo zapadna tržišna liberalna demokratija.

Dakle, da bi država postala članicom NATO-a nije dovoljno samo da ima snažnu i efikasnu vojnu silu, nego mora usvojiti i pravila zapadnih tržišnih liberalnih demokratija. Zemlja kandidat, ako želi da postane članica NATO-a, mora proći proces transformacije i reformirati ova područja svoga društva i dostići definirane standarde, čime stvara povoljniju klimu i pretpostavke za unutrašnje i vanjske investicije.

NATO je ekskluzivni klub bogatih i uspješnih zemalja u koji ne može svako ući. Politika NATO-a je da je on uvijek bio klub za izabrane, za one zemlje koje u praksi potvrde svoju odanost principima liberalne tržišne demokratije. Na našu sreću, Bosna i Hercegovina spada u red onih malobrojnih zemalja u svijetu koje danas imaju otvoren poziv NATO-a, što znači da se može priključiti Savezu ako to želi i ako pokaže u praksi da želie i može biti uređena moderna zemlja. Pored Bosne i Hercegovine, ovu privilegiju ima još svega nekoliko zemalja u svijetu.

A kada će se Bosna i Hercegovina priključiti NATO-u zavisi samo od domaćih političkih aktera i njenih građana.

Savez ima svoje standarde i u klub privilegiranih ulaze samo oni koji će doprinijeti stabilnosti drugih država članica i u sigurnosnom smislu ga unaprijediti, a ne opteretiti. Kompromisi u tom smislu su možda pravljani u prošlosti, u prvom valu procesa udruživanja, neposredno nakon hladnog rata. Međutim, s tom praksom je završeno, i da bi postala članica Bosna i Hercegovina mora pokazati opredijeljenost za promjene i da može funkcionirati kao stabilna i samostalna država.

Koristi od članstva u NATO-u: historijsko iskustvo i budućnost Bosne i Hercegovine ⁷

Svaka partnerska zemlja NATO-a, bez obzira na to da li je njen konačni cilj punopravno članstvo ili ne, preuzima određeni broj dalekosežnih političkih obaveza, kao što su: zaštita demokratskog društva, podrška i očuvanje principa međunarodnih zakona. To podrazumijeva ispunjenje obaveza koje proizlaze iz Povelje UN-a, Opće deklaracije o ljudskim pravima, Helsinškog završnog akta te međunarodnih sporazuma

⁷ Goran Pranjić, objavljeno u: *Demokracija i sigurnost u Jugoistočnoj Europi*, god. 4. br. 12-13, 2013.

o razoružanju i kontroli oružja. Ove države su također obavezne da se uzdrže od prijetnji ili upotrebe sile protiv drugih država, da poštuju postojeće granice i da rješavaju sporove na miran način. Pristalice NATO-a insistiraju na tome da to nije samo vojni savez, već i skup država koje dijele zajedničke norme i vrijednosti. Ovo se također nalazi u preambuli Sjevernoatlantskog sporazuma u skladu s kojim se države potpisnice obavezuju da će zaštititi ne samo isključivo svoju zasebnu državnu samostalnost već i zajedničke vrijednosti.

Strobe Talbott, zagovornik proširenja NATO-a i zamjenik ministra vanjskih poslova SAD-a u periodu od 1994. do 2001. godine, zaključio je da je NATO glavno uporište stabilnosti u Evropi, pri čemu je rekao da potencijalni kandidati moraju “napraviti ubjedljiv napredak u rješavanju sporova sa svojim susjedima na miran način i da moraju pokazati da su predani multietničkoj demokratiji”.⁸

NATO se često koristi kao oruđe pri sprečavanju sukoba, i najbolji primjer je sukob između Turske i Grčke u vezi s Kiprom. Zapravo, Turska i Grčka su bile na ivici rata tri puta u posljednjih 30 godina, no sukob je uspješno izbjegnuto direktnom intervencijom i utjecajem SAD-a i NATO-a.

Sami počeci NATO-a i iskustva nekih njegovih prvobitnih članica daju poučna iskustva kako članstvo može dati inspiraciju za transformaciju cijelog društva. Italija je npr. bila pod fašističkom diktaturom dvadeset godina prije pridruživanja Savezu.

---

8 Strobe Talbott, “Zašto NATO treba rasti”, *New York Review of Books*, 10. augusta 1995, 5.

U tekstu koji je objavljen u *The Economistu* 1997. godine bivša ministrica vanjskih poslova Madeleine Albright je dala uspješan sažetak historijskih iskustava i argumenata za proširenje NATO-a navodeći primjere pomirenja između Francuske i Njemačke, zatim Italije, Njemačke i eventualno Španije, koje su se vratile u okrilje evropske demokratije, i primjer sprečavanja sukoba između Turske i Grčke.⁹

NATO je proširenjem postao jači i stabilniji. Bivši predsjednik SAD-a Bill Clinton je u pismu upućenom američkom Kongresu 1997. rekao: “Prihvatanjem novih država u Savez, NATO ograničava i pomaže pri ukidanju destabilizirajućeg vakuuma u Evropi, šireći krug nacija istomišljenica koje dijele zajedničke vrijednosti i koje su voljne da podijele zajedničke odgovornosti i terete.”¹⁰

Nakon završetka posljednjeg velikog vala proširenja u kojem je primljen najveći broj evropskih država koje su pripadale Varšavskom paktu¹¹, uvedeni su novi standardi za prijem članova. Jedan od uvjeta je i taj da svaka država prije nego što postane punopravni član mora riješiti svoje probleme sa susjedima. Nakon punopravnog članstva, uzajamno povjerenje se postiže putem transparentnosti u vojnom plani-

9 Madeleine Albright, “Proširenje NATO-a: Zašto je veće bolje”, *The Economist*, 14. februara 1997.

10 William J. Clinton, “Pismo kongresnim vođama kojim se izlaže izvještaj o proširenju NATO-a”, 24. februara 1997. Dostupno na: <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=53775>

11 U martu 1999. godine punopravne članice NATO-a su postale Poljska, Češka i Mađarska, a pet godina kasnije Savezu su se pridružile Bugarska, Rumunija, Slovenija, Slovačka, Litvanija, Latvija i Estonija.

ranju i prilagođavanjem vojnih snaga za kolektivnu odbranu. Također su uspostavljeni i neki drugi standardi, kao što su: borba protiv korupcije i organiziranog kriminala, poboljšanje sudskog sistema i učinkovitosti institucija, dokaz sposobnosti učestvovanja u operacijama koje vodi NATO, transformacija oružanih snaga itd. Ako primijenimo historijske analogije, brže proširenje NATO-a u zemljama bivše Jugoslavije značajno bi doprinijelo stabilizaciji i proliferaciji demokratije u regiji. Međutim, ovi novi standardi su za neke od zemalja aspiranata postali prepreke ka pristupanju.

Prva i osnovna korist od članstva u NATO-u je imati prava i obaveze iz već spominjanog člana 5. Sjevernoatlantskog sporazuma kojim se napadnutoj članici garantira da će u njenoj odbrani učestvovati cijeli Savez.¹² Članstvo Bosne i Hercegovine u NATO-u bi proširilo operativne zone člana 5. i osiguralo sigurnosne garancije suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosni i Hercegovini.

POVEĆANJE STRANIH INVESTICIJA, EKONOMSKA STABILNOST I POVEĆANJE ŽIVOTNOG STANDARDA

Često se čini da su direktna strana ulaganja jedina korist članstva u NATO-u. Međutim, veoma malo pažnje se poklanja pozitivnim utjecajima koje to članstvo daje poticanjem lokalnih poslova da investiraju u domaću ekonomiju. Iako su strane investicije veoma važan faktor rasta i razvoja zemlje, nisu jedine. Što se tiče utjecaja članstva u NA-

---

12 Vidi član 5. Sjevernoatlantskog sporazuma (citirano u tekstu iznad).

TO-u na ekonomiju Bosne i Hercegovine, treba uzeti u obzir i domaću i stranu dimenziju. Veoma je važno promijeniti percepciju o Bosni i Hercegovini kao zemlji koja je izašla iz rata, balkanskoj zemlji, zemlji nesigurnosti. Unapređenjem djelotvornosti institucija, smanjenjem korupcije i organiziranog kriminala, i unapređenjem vladavine zakona i zaštite ljudskih prava – osnovni standardi koje promovira NATO – kao i povećanjem opće sigurnosti i stabilnosti u Bosni i Hercegovini i regiji, ekonomija BiH će uvidjeti direktne pozitivne utjecaje, koji će u konačnici dovesti do direktne dobrobiti stanovnicima BiH.

Za poslovno okruženje je veoma bitno unapređenje sigurnosti i stabilnosti. Izvjesnost se osnažuje putem sigurnosti i stabilnosti koje se postižu članstvom u NATO-u, umanjuje se politički rizik poslovnih aktivnosti,¹³ što Bosnu i Hercegovinu čini privlačnijom za investiranje od strane domaćih firmi, što opet ima direktan utjecaj na donošenje poslovnih strategija koje se odnose na poslovni ciklus. U psihološkom smislu, u poslovnom okruženju koje je sigurno, stabilno i predvidivo lokalni akteri lakše donose odluke o preuzimanju poslovnih rizika. To dovodi do poboljšanja investicijske klime, rasta zaposlenosti, povećanja konkurentne sposobnosti, rasta izvoza i rasta životnog standarda građana. Eliminacija nesigurnosti i smanjenje političkih rizika stoga imaju direktan utjecaj na smanjenje rizika na finansijskom tržištu. Lokalne banke, bez obzira na to da li se radi o stranom ili domaćem vlasništvu, mogu dobiti više povoljnih kredita, čime se smanjuje ci-

13 Postoje tri izvora političkog rizika: direktni (nacionalizacija, zapljena, kriminal, terorizam), indirektni (građanski nemiri, neučinkoviti zakoni, ideološke i kulturne različitosti, sankcije i blokade), interaktivni (korupcija, birokratija i slabe institucije i sl.).

jena kapitala prilikom lansiranja kredita na tržište. Ovim se prizivaju liberalnije poslovne politike banaka, što vodi ka kreditnoj ekspanziji, nižim kamatnim stopama, i poboljšavaju se uvjeti za dobivanje neophodnog finansijskog kapitala za nove poslove. Jeftiniji kapital doprinosi smanjenju troškova ulaganja, što direktno utječe na brzinu povrata investicija, a što, opet, pozitivno utječe na donošenje poslovnih odluka o novim projektima. Kada su kamatne stope niže, prihvatljiva stopa povrata koju investicije moraju imati kako bi ispunile kriterij profitabilnosti je također smanjena, što dovodi do potencijalnog oživljavanja projekata koji nisu profitabilni kada je kamatna stopa visoka. Sve to dovodi do daljnjeg rasta zaposlenosti, poboljšanja ekonomskog učinka države i rasta bruto domaćeg proizvoda.

Ako se Bosna i Hercegovina posmatra kao igrač na vrlo konkurentnom tržištu za privlačenje stranog kapitala, što, naravno, igra veoma važnu ulogu u podsticanju ekonomske aktivnosti, pitanja sigurnosti i stabilnosti su veoma važna u podsticanju stranih investitora da ulože svoj novac u BiH. Članstvom u NATO-u Bosna i Hercegovina će zajednici za globalne investicije poslati poruku da je ispunila preduvjete i da se može porediti s drugim zemljama članicama, čime će značajno poboljšati svoju konkurentsku poziciju jer se odnosi na privlačenje direktnih stranih investicija. Politički rizik je također ključni argument za strane investitore prilikom vršenja procjene da li će investirati u zemlju ili ne. Postoji direktna veza između članstva u NATO-u i smanjenja političkog rizika, kao i između smanjenja političkog rizika i povećanja stabilnosti i sigurnosti države. U zemljama u razvoju, kao što je Bosna i Hercego-

vina, smanjenje političkog rizika prati porast direktnih stranih investicija, i obrnuto. Strane investicije će doprinijeti poboljšanju ukupne konkurentnosti Bosne i Hercegovine, kao i unapređenju novih tehnologija i obrazovanju novih domaćih stručnjaka; to će zaustaviti “odliv mozgova”. Takav razvoj također smanjuje udio špekulativnih stranih investicija, koje su, u pravilu, kratkoročnog karaktera i za cilj imaju brzu dobit. Izvjesnost, dugoročna sigurnost i stabilnost će doprinijeti mijenjanju prirode direktnih stranih investicija iz kratkoročnih i špekulativnih u dugoročne i održive.

VEĆA KONKURENTNOST INDUSTRIJE

Članstvo u NATO-u će otvoriti mogućnost vojnoj industriji Bosne i Hercegovine da konkuriše na tendere i programe NATO-a za isporuke oružja, materijala i opreme. Ovaj pristup je ograničen samo na države članice NATO-a, ali Bosna i Hercegovina će dobiti priliku da učestvuje u nizu programa nabavke za snage NATO-a nakon pristupanja.¹⁴ Vojna industrija – uglavnom za proizvodnju vojne opreme za izvoz – smatra se jednom od najvećih potencijalnih mogućnosti za ekonomiju Bosne i Hercegovine. Činjenica je da je taj potencijal krhak i da predratni obim proizvodnje nije obnovljen.¹⁵

14 “Ekonomске koristi Bugarske prilikom pridruživanja NATO-u,” Udruženje poslodavaca Bugarske i Centra za liberalne strategije, 10. maj 2001, str. 8. Dostupno na: http://www.cls-sofia.org/bg/uploaded/1144749071_nato_econ_benefits_en.pdf

15 Prilikom kupovine vojne opreme mnoge zemlje koriste programe poravnjanja za transfer vojne tehnologije. Takvi program su dugoročni, od pet do deset godina. Kompenzacija može biti kontraisporuka – izvoz robe ili ulaganje u domaće proizvode. Koriste se različiti pristupi, kao i različite primjene poravnjanja u razvijenim, manje

DEMOKRATIZACIJA DRUŠTVA I VLADAVINA PRAVA

Već smo vidjeli pozitivne utjecaje NATO-a na države centralne i istočne Evrope u smislu poboljšanja stabilnosti, demokratizacije i ekonomije. Ali pridruživanje NATO-u nije nešto što se dešava preko noći, barem ne u našem u slučaju. To je proces koji zavisi od prilagodljivosti zainteresiranih zemalja na uvjete i standarde koje promovira NATO. I svaka zemlja kandidatkinja za punopravno članstvo u NATO-u također mora uzeti u obzir *blage* kriterije za članstvo, a ne samo čvrste kriterije (kao što su međusobno funkcioniranje oružanih snaga, dovoljan broj tenkova i pješadije itd.). Uostalom, pristupanje zahtijeva potpuno međusobno funkcioniranje jedne zemlje s drugim državama članicama; i međusobno funkcioniranje se mora i treba ostvariti u svim sferama društva. Između ostalog, od budućih članica se očekuje da budu “odlučne da štite slobodu, zajedničko naslijeđe i civilizaciju svojih naroda, zasnovanu na načelima demokratije, slobode pojedinca i vladavine prava”. Na njih se također računa da će “doprinijeti daljem razvoju mirnih i prijateljskih međunarodnih odnosa jačajući svoje slobodne institucije, razvijajući bolje razumijevanje principa na kojima se zasnivaju ove institucije i promovirajući uvjete stabilnosti i blagostanja.”¹⁶

---

razvijenim i zemljama u tranziciji. Razvijene zemlje uspostavljaju poravnanja kao uvjet za ulaganje u nove tehnologije. Manje razvijene zemlje postavljaju uvjete za razvijanje domaće ekonomije putem transfera tehnologije, učešća u programima nabavke i ulaganja u infrastrukturu. Dakle, bilo poravnanje direktno, u vojnoj proizvodnji, ili indirektno, u službi je zaštite nacionalnih interesa. Vidi: D. Jacopec i D. Mikulić, “Proizvodnja naoružanja i vojne opreme u funkciji tehničke modernizacije OSRH”, *Hrvatski vojnik*, 99 (septembar 2003), <http://www.hrvatski-vojnici.hr/hrvatski-vojnici/992003/proizvodnja.asp>.

16 Član 2 Sjevernoatlantskog sporazuma

Iz regionalne perspektive, regionalna sigurnosna saradnja putem stalnih konsultacija i sporazuma će stvoriti uvjete za miran suživot sa susjednim zemljama, koji će unaprijediti napredak svakog pojedinca i zajednica država u procesu saradnje, kao i svaku državu u cjelini.

Transparentnost procesa NATO integracija

NATO integracije su jedan od najbolje dokumentiranih političkih procesa u Bosni i Hercegovini. Ovo proizlazi iz same suštine NATO-a kao organizacije i saveza. NATO je savez država čija je osnovna premisa postojanja dobrovoljnost i zainteresiranost pojedinačnih zemalja da se udružuju radi postizanja veće koristi. NATO je do sada najuspješniji savez država u historiji svijeta, i svoju dugovječnost najviše duguje razvijanju savezničkih i prijateljskih odnosa među članicama, klime iskrenih i otvorenih odnosa.

Ovo je preneseno i na integracije novih članica. NATO insistira na tome da proces integracija bude otvoren i transparentan, jer NATO ne želi novu članicu samo zbog pukog proširenja, već radi jačanja svoje pozicije i širenja savezništva, mira i demokratije u Evropi. NATO želi članicu koja je partner, koja to želi, i u kojoj su građani zainteresirani da budu dio Saveza. Osnovni uvjet za postizanje ovog cilja je da u toku integracijskog procesa građani budu informirani o njemu, te da oni putem mehanizmima demokratskog utjecaja obliku svoj put ka Savezu i dinamiku procesa.

*To je upravo slučaj u BiH, i integracije u Savez se odvijaju u skladu sa **tri osnovna principa**:*

- *svaki integracijski korak je poduzet od nadležnih institucija, te je utemeljen na strateškim odlukama Predsjedništva BiH, Vijeća ministara BiH, te zakonima i zakonskim aktima koje je donijela Parlamentarna skupština BiH,*
- *svi pojedinci iz ovih institucija su demokratski izabrani predstavnici entiteta i građana BiH, koji su na izborima ostvarivali pobjede i formirali vlast,*
- *svaki integracijski korak je podrobno prezentiran putem različitih medijskih kanala.*

Najvažniji kanali komunikacije s građanima su:

1. *Saopćenja i medijska obraćanja Predsjedništva i Vijeća ministara BiH, te prije svega ministarstva vanjskih poslova i odbrane, dostupna putem štampanih i elektronskih medija, ili internetska prezentacija ovih institucija (<http://www.predsjednistvobih.ba/>, <http://www.vijeceministara.gov.ba/>, www.mvp.gov.ba, www.mod.gov.ba).*
2. *Ministarstvo vanjskih poslova BiH je svojom odlukom iz januara 2013. godine formiralo internetsku stranicu www.bihnato.com koja se bavi informiranjem javnosti o NATO integracijskom procesu u Bosni i Hercegovini, te je predalo na upotrebu Komisiji. Komisija je potom definirala uređivačku politiku i imenovala urednike stranice. Sadržaj veb stranice uključuje sljedeće podcjeline:*

3. Akcijski planovi 2009/2010. i 2013/2014. za širenje znanja o NATO integracijskom procesu, kojima Komisija želi da objasni sve prednosti članstva, utjecaj na reformu zemlje, očekivanja od BiH, te mehanizme i alate integracija. U ovim akcijskim planovima Komisija implementira moderne i zanimljive medijske mehanizme te se obraća širokoj populacijskoj grupi, koja uključuje građane, studente i omladinu, političke grupe i slično.

U kontekstu informiranja građana svakako je ključna aktivnost nevladinog sektora, koji je često bio i pionir i lider u medijskom radu na ovom polju. U Bosni i Hercegovini postoji nekoliko istaknutih nevladinih organizacija koje se bave ovom temom, od kojih je svakako najaktivnija Atlantska inicijativa iz Sarajeva.

Hoće li OSBiH ikada biti u stanju izvršiti potrebne reforme i biti dio NATO-a? Šta je tačno potrebno učiniti u OSBiH u procesu pripreme za ulazak u NATO

Oružane snage BiH su, bez sumnje, sposobne da provedu potrebne reformske procese usmjerene na stvaranje preduvjeta neophodnih za pristupanje NATO-u, prije svega na dostizanje potrebnog stepena *interoperabilnosti* koji će omogućiti efikasno integriranje u strukturu NATO-a, kao i učešće u vježbama i mirovnim operacijama. Dakle, neupitno je da li će OSBiH ikada biti sposobne da provede potrebne reforme i biti dio NATO-a, nego kojim tempom i kada će te reforme biti provedene, što zavisi od više faktora.

Jasno je da intenzitet provođenja reformskih procesa koji vode ka NATO-u ne samo u sektoru odbrane i sigurnosti zemlje nego i u svim drugim, kao što je politika, ekonomija, pravosuđe i drugo, zavisi od postojanja opredijeljenosti i podrške ključnih političkih subjekata u NATO integracijskom procesu Bosne i Hercegovine, čime je određen i intenzitet reformi u OSBiH.

Ova zavisnost je lako vidljiva na pitanju knjiženja perspektivne vojne imovine (vojnih lokacija koje će koristiti MO i OSBiH) kao preduvjeta za aktiviranje članstva Bosne i Hercegovine narednom koraku u procesu pristupanja u NATO, a to je Akcijski plan za članstvo (MAP), čime bi bilo omogućeno daljnje provođenje reformi u OSBiH u skladu sa zahtjevima iz MAP-a. Zbog nepostojanja političke saglasnosti u vezi s modelom rješavanja ovog pitanja knjiženje predmetne imovine još nije počelo, te je i sam daljnji napredak u provođenju reformi u OSBiH jako usporen.

***Interoperabilnost oružanih snaga** zemlje aspiranta za članstvo u NATO-u, u ovom slučaju Oružanih snaga BiH (OSBiH), možemo definirati, između ostalog, kao sposobnost oružanih snaga da učestvuju u vježbama i mirovnim operacijama u skladu s postavljenim NATO standardima. Proces izgradnje interoperabilnosti OSBiH podrazumijeva razvijanje personalnih i materijalnih kapaciteta oružanih snaga (naoružanje, oprema, obuka komandi i jedinica, uspostavljanje standarda, planiranje, vojne procedure i postupci, sistemi za konsultacije, komandovanje i kontrolu, logistika i terminologija i dr.), shodno naprijed navedenim zahtjevima, koji će omogućiti djelovanje nacionalnih oružanih snaga sa snagama drugih država članica NATO-a i NATO-a u cjelini, na približno istom nivou. (Mirsad Čaluk)*

Daljnijim angažmanom NATO-a, u prvom redu u reformi odbrane, koja se ocjenjuje kao najuspješnija reforma uopće poduzeta u Bosni i Hercegovini, uspjelo se postići ujedinjenje vojski, reduciranje broja vojnika na 10.000, uvesti potpunu profesionalizaciju, osigurati potpuni civilni nadzor nad sistemom odbrane, uništiti značajne količine viškova naoružanja, vojne opreme i minsko-eksplozivnih sredstava, uvesti potpunu transparentnost u finansiranju OS. Reformom odbrane stečen jezavidan nivo interoperabilnosti OSBiH s NATO-om, tako da je BiH u mogućnosti da učestvuje u operacijama vođenim NATO-om, kao što je ISAF, ili operacijama podrške miru vođenim UN-om, kao sto su one u Etiopiji, Kongu, ili Istočnom Timoru, ili da bude sastavni dio operacije "Iračka sloboda" u Iraku. Naravno, ovo ne bi bilo moguće da nije postojao potpuni konsenzus svih zaraćenih strana za mirom i stabilnošću. (Goran Pranjčić)

NATO nema svoje vlastite vojne snage!

Naime, oružane snage kojima NATO djeluje u pojedinim slučajevima, npr. u operacijama podrške miru (na osnovu političke odluke NATO-a, za koju je potrebna saglasnost svih članica NATO-a), uspostavljaju se na način da zemlje članice stavljaju određeni broj svojih vojnih snaga pod komandu NATO-a, u skladu s vlastitim mogućnostima i postojećim nacionalnim kapacitetima.

U tom statusu nacionalne snage ostaju do okončanja misije, odnosno nakon donošenja odluke NATO-a o prestanku određene operacije nacionalne snage koje su učestvovala u njoj ponovno se "vraćaju" u nacionalni odbrambeni sistem. Treba naglasiti da angažiranje nacionalnih oružanih snaga u okviru NATO-a može biti samo na osnovu odluke nacionalnih autoriteta, npr. u slučaju Bosne i Hercegovine na osnovu odluke Predsjedništva BiH kao vrhovnog komandanta OSBiH.

Da li bi se s ulaskom u NATO ukinule OSBiH, ili bi onda postale dio NATO armije?

Ne, pristupanjem Bosne i Hercegovine u NATO njene oružane snage se ne ukidaju, niti postaju dio NATO vojske, nego postaju interoperabilne snage koje će, shodno potrebama i odlukama nacionalnih i NATO autoriteta, te na osnovu propisane zakonske procedure i vlastitih mogućnosti, učestvovati u mirovnim operacijama, što je, inače, jedna od njenih zakonom utvrđenih zadaća.

Ulazak u Savez je skup? Možemo li sebi to priuštiti?

Upravo suprotno. Članstvo u NATO-savezu ne košta mnogo.

Jedna od značajnih prednosti članstva u NATO-savezu je da sigurnost može biti garantirana po mnogo manjim troškovima nego što bi bio slučaj da zemlja djeluje samostalno.

Postoje različite vrste troškova koje članovi NATOsaveza snose, ali velika prednost koja se dobija iz samog članstva u NATO-savezu je da za sigurnost i odbranu garantira NATO. To između ostalog znači da se umjesto velike i raznovrsne armije zemlja može fokusirati na stvaranje manjih i specijaliziranih oružanih snaga, koje će biti u stanju ispuniti standarde koje NATO očekuje od Bosne i Hercegovine.

Različite vrste troškova proizlaze iz članstva u NATO-savezu. Kao prvo, postoje direktni troškovi vezani za zajedničko finansiranje NATO-a, i oni uključuju tri glavna budžeta: civilni budžet, vojni budžet i program sigurnosnog investiranja. Iznos koji je svaka država članica NATO-a obavezna da uplati u svaki od ova tri budžeta je zasnovan na modelu koji je proporcionalan bruto domaćem prihodu, koji je sličan bruto domaćem proizvodu.¹⁷

---

17 Gross National Income (GNI) comprises the total value produced within a country (i.e. its Gross Domestic Product), together with its income received from other countries

Pored troškova koji se odnose na zajedničko finansiranje, tu je i multinacionalno finansiranje, koje uključuje određene projekte multinacionalnih aktivnosti vezanih za istraživanja, razvoj, proizvodnju i logističku podršku, a koje ne uključuje sve zemlje članice, ili na određenom nivou može uključivati samo mali broj zemalja članica.

Dodatni troškovi proizlaze iz operacija koje poduzima NATO i iz osiguravanja interoperabilnosti oružanih snaga s drugim saveznicima. Generalno načelo po kojem se obračunavaju troškovi sudjelovanja u misijama i operacijama NATO-a je *lie where they fall*, pri čemu svaka članica plaća troškove srazmjerne učešću u misiji ili operaciji.

Oprema vojnih snaga je suvereno pravo i obaveza svake članice. Vojne snage svake pojedine članice NATO-a koja sudjeluje u NATO-ovom Programu planiranja odbrane potrebno je da osiguraju da su opremljene prema standardima NATO-a ako se konsenzusom odluči da NATO djeluje. Interoperabilnost vojnih snaga ne znači da saveznici moraju imati istu vrstu opreme, ili da se oprema mora nabavljati od određenog proizvođača ili zemlje. Svaka zemlja sama odlučuje o vrsti i količini vojne opreme koju nabavlja.¹⁸

(notably interest and dividends), less similar payments made to other countries.

18 John Kriendler, George C. Marshall Center, Njemačka

U svakom slučaju, sigurnost zemlje košta, i članstvo u NATO-u će iziskivati finansijska sredstva i obaveze. Ali, kao što je i navedeno u ovom članku, benefiti koje članstvo u NATO-u donosi su ipak puno veći od bilo kakvih troškova. Pitanje koje se nameće nije “Hoće li nam članstvo koristiti?”, već “Hoćemo li uspjeti razviti sistem koji koristi sve prilike koje nam članstvo pruža, i iste koristiti u svom najboljem interesu?”

NATO i Bosna i Hercegovina

Dosadašnji angažman u BiH

Angažman NATO-a u poslijeratnim dešavanjima u Bosni i Hercegovini može se promatrati s pozicije NATO-a i s pozicije Bosne i Hercegovine. Promatrajući iz oba ugla, može se ustvrditi da angažman NATO-a u BiH predstavlja “uspješnu priču” i za NATO i za BiH.

Za NATO je uspješna priča zato što je proveo svoju prvu u povijesti postojanja misiju uspostavljanja mira te je prvi put u konfliktu u Bosni i Hercegovini intervenirao van svoje zone odgovornosti. Naime, 1996. godine NATO je, zajedno s partnerima, zemljama nečlanicama NATO-a, a u sklopu od UN-a odobrene misije uspostave mira, u BiH dopremio oko 60.000 vojnika u sklopu stabilizacijskih snaga.

Ova misija je izvršena bez ijedne žrtve koju je prouzročila neprijateljska vatra ili neki drugi neprijateljski motiviran čin. Važno je istaći da se ovo uspjelo dogoditi i pored činjenice da su snage NATO-a poduzimale najdelikatnije i vrlo rizične zadaće, kao što su razdvajanje zaraćenih snaga na liniji razgraničenja, potraga i hapšenje optuženih za ratne zločine, razoružanje i sl.

Konflikt u Bosni i Hercegovini i intervencija NATO-a proizveli su niz naučenih lekcija koje su poslužile NATO-u da razvije niz politika i pro-

cedura koje je bio u mogućnosti primijeniti na buduće NATO-om vođene operacije u svijetu. Nadalje, NATO je ovakvim djelovanjem potvrdio dominantnu ulogu u međunarodnoj sigurnosnoj arhitekturi, te prvi put pokazao da nije “tigar od papira”, kako su ga kritičari nazivali početkom devedeseih godina.

Konflikt u Bosni i Hercegovini je pružio razloge za preživljavanje NATO-a kada je izašao kao “pobjednik” iz hladnog rata, gdje su kritičari NATO-a zagovarali da sada kada nema “originalnog” neprijatelja zbog kojeg je NATO i osnovan nema više potrebe ni za postojanjem samog NATO-a. Upravo intervencijom u BiH saveznici su postavili “kamen temeljac” za njegovu transformaciju na platformu za kooperativnu sigurnosnu saradnju, uz zadržavanje osnovnog sistema kolektivne obrane.

Promatrajući iz ugla Bosne i Hercegovine, angažman NATO-a u BiH je također *uspješna priča* jer je zahvaljujući odlučnim i nedvosmislenim nastupom NATO snaga Bosni i Hercegovini osiguran nesmetani protok roba i ljudi, kao i poboljšanje sveukupne sigurnosne situacije, što je bila osnova za otpočinjanje svih drugih reformskih procesa.

Jedan od rezultata rata je bio veliki broj dislociranih osoba unutar Bosne i Hercegovine, što je s ekonomskog i sigurnosnog aspekta bilo jako opasno za BiH. NATO je uspio osigurati preduvjete, sa sigurnosnog aspekta, za otpočinjanje procesa povratka izbjeglica.

Nadalje, Bosna i Hercegovina je izašla iz rata sa otprilike 400.000 vojnika, koji su bili grupirani u tri međusobno nepovezane vojske, sa tri zasebna zapovjedništva, sa potpunom finansijskom netransparentnošću i sl. Ovaj veliki broj vojnika je predstavljao kako socijalni tako i sigurnosni rizik. Socijalni, jer bi, s eventualno nekontroliranim demobiliziranjem, u uvjetima potpuno razrušene ekonomije koja ne bi bila u stanju apsorbirati taj broj prijetila nemogućnošću ostvarivanja bilo kakvog vida egzistencije demobiliziranih vojnika, što bi vodilo ka daljnjem usložnjavanju situacije u BiH. Sa sigurnosnog aspekta, ovdje je prijetilo formiranje paramilitarnih grupa koje bi mogle izazivati daljnje sukobe. Međutim, energičnim djelovanjem NATO-a i koordiniranim nastupom sa ostalim akterima međunarodne zajednice, u prvom redu zemljama donatorima, Svjetskom bankom, EBRD-om, EU i UN-om, uspjela se izvršiti demobilizacija bez većih sigurnosnih poremećaja u postkonfliktnoj izgradnji Bosne i Hercegovine.

Daljnijim angažmanom NATO-a, u prvom redu u reformi odbrane, koja se ocjenjuje kao najuspješnija reforma uopće poduzeta u Bosni i Hercegovini, uspjelo se postići ujedinjenje vojski, reduciranje broja vojnika na 10.000, uvesti potpunu profesionalizaciju, osigurati potpuni civilni nadzor na sistemom obrane, uništiti značajne količine viškova naoružanja, vojne opreme i minsko-eksplozivnih sredstava, uvesti potpunu transparentnost u finansiranju Oružanih snaga. Reformom odbrane stečen je zavidan nivo interoperabilnosti OSBiH s NATO-om, tako da je Bosna i Hercegovina u mogućnosti da učestvuje u operacijama vođenim NATO-om, kao što je ISAF, ili UN-om vođenim operacijama podrške miru, kao što su one u Etiopiji, Kongu ili Istočnom Timoru, ili da bude sastavni dio operacije "Iračka sloboda" u Iraku. Naravno, ovo ne bi bilo moguće da nije postojao potpuni konsenzus svih zaraćenih strana za mirom i stabilnošću.

